

II. ΥΦΟΛΟΓΙΚΑ

Αξιοπαρατήρητη είναι η δόμηση του τροπαρίου σε συνεχώς ποσοτικά κλιμακούμενα λεκτικά ή φραστικά ζεύγη:

- *δυσώδης ~ βεβορβορωμένη*
- *δάκρυα προχέουσα ~ πάθος καταγγέλλουσα*
- *Πῶς ἀτενίσω σοι τῷ Δεσπότη ~ αὐτὸς γὰρ ἐλήλυθας σῶσαι πόρνην*
- *Ἐκ βυθοῦ θανοῦσάν με ἀνάστησον ~ ὁ τὸν Λάζαρον ἐγείρας ἐκ τάφου τετραήμερον*
- *Δέξαι με τὴν τάλαιναν ~ καὶ σῶσόν με*

Αυτή η τεχνική αντικατοπτρίζει ίσως το πρωταγωνιστικό ζεύγος του ποιήματος: η αμαρτωλός γυναίκα ~ ο Χριστός

Δύο ακόμη επισημάνσεις:

- Η φράση *Ἐκ βυθοῦ* ανακαλεί αντίστοιχες εκφράσεις προηγούμενων τροπαρίων (Δοξαστικό Αίνων και 1^ο Απόστιχο: *βεβυθισμένη τῇ ἀμαρτία*) καθώς και τη σκηνή του βυθιζομένου Πέτρου και την αλληγορία του λιμένος-Χριστού που προαναφέραμε.
- Πρωτότυπη είναι η σύνδεση των ετερόκλιτου θανάτου νεκρών, δηλ. του *τετραήμερον ἐν τάφῳ Λαζάρου* και της *βεβυθισμένης ἐν κλύδωνι*, εντός μίας και της αυτής πνευματικής νεκρανάστασης (πρβ. ὅσα εἶπε ο Χριστός στην αδελφή του Λαζάρου Μαρία, *Ιωάν. 11.25-26: Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται, καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα*).

4.

Ἡ ἀπεγνωσμένη διὰ τὸν βίον καὶ ἐπεγνωσμένη διὰ τὸν τρόπον τὸ μύρον βαστάζουσα προσῆλθέ σοι βοῶσα· Μὴ με, τὴν πόρνην, ἀπορρίψης, ὁ τεχθεὶς ἐκ Παρθένου, μὴ μου τὰ δάκρυα παρίδης, ἢ χαρὰ τῶν ἀγγέλων· ἀλλὰ δέξαι με μετανοοῦσαν, ἦν οὐκ ἀπώσω ἀμαρτάνουσαν, Κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Το τροπάριο αυτό αποτελεί μια οιονεί «πρόγευση» του αμέσως επομένου, δηλ. του τροπαρίου της Κασσιανής. Και στα δύο κείμενα εμφανίζεται η αμαρτωλή γυναίκα (*ἀπεγνωσμένη διὰ τὸν βίον ~ ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή*) που ἔλαβε ἐπίγνωση του θεοῦ (*ἐπεγνωσμένη ~ τὴν σὴν αἰσθομένη θεότητα*) φέρουσα μύρα (*τὸ μύρον βαστάζουσα ~ μυροφόρου ἀναλαβοῦσα τάξιν*) να ζητά να δεχθεῖ ο Χριστός τα δάκρυα και τη μετάνοιά

της (*μὴ μου τὰ δάκρυα παρίδης και δέξαι με μετανοοῦσαν ~ Δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν*).

I. ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

- *ἀπεγνωσμένη*: μετοχή παθητικού Παρακειμένου (Οριστική: *ἀπέγνωσμαι*) του ρήματος *ἀπογινώσκω* (πρβ. στα Νέα Ελληνικά *ἀπόγνωση* κτλ.). *ἀπεγνωσμένος* = ευρισκόμενος σε ἀπόγνωση, ἀπελπισμένος
- *ἐπεγνωσμένη*: μετοχή παθητικού Παρακειμένου (Οριστική: *ἐπέγνωσμαι*) του ρήματος *ἐπιγινώσκω* = αναγνωρίζω. Εδώ *ἐπεγνωσμένη* με αρνητική σημασία = στιγματισμένη
- *βαστάζω* = κουβαλώ, φέρω
- *τρόπος* = τρόπος διαγωγής, τρόπος ζωής
- *ἀπώσω*: β' ενικό Οριστικής Αορίστου (*ἀπωσάμην*) του ρήματος *ἀπώθεομαι*, -*οῦμαι* = απομακρύνω, διώχνω

II. ΥΦΟΛΟΓΙΚΑ

Αξίζει να επισημάνουμε τα εξής:

1. Οι φράσεις *ἀπεγνωσμένη διὰ τὸν βίον* και *ἐπεγνωσμένη διὰ τὸν τρόπον* διακρίνονται για την ισοσυλλαβία και την ομοτονία τους. Ειδικά οι μετοχές *ἀπεγνωσμένη* και *ἐπεγνωσμένη* σχηματίζουν ένα εντυπωσιακό λογοπαίγνιο.
2. Εντυπωσιακή είναι και η αντίθεση *με τὴν πόρνην* και (για τον Χριστό) (*σύ*) *ὁ τεχθεὶς ἐκ Παρθένου*.
3. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι, ὅπως και στο προηγούμενο Απόστιχο, το μεγαλύτερο μέρος και αυτού του τροπαρίου καταλαμβάνει η προσευχή της γυναίκός. Ἐτσι τα δύο αυτό τροπάρια ἔχουν προετοιμάσει κατά τον καλύτερο τρόπο το Δοξαστικό της Κασσιανής, που ἔχει ἐξ ολοκλήρου χαρακτήρα προσευχής.

5.

ΠΟΙΗΜΑ ΚΑΣΣΙΑΝΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή τὴν σὴν αἰσθομένη θεότητα μυροφόρου ἀναλαβοῦσα τάξιν ὄδυρομένη μύρα σοι πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζει. Οἶμοι! λέγουσα, ὅτι νύξ μοι ὑπάρχει, οἶστρος ἀκολασίας ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος ἔρωσ τῆς ἀμαρτίας. Δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν, ὁ νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ·

κάμφθητί μοι πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας, ὁ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς τῆ ἀφάτῳ σου κενώσει· καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους σου πόδας, ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις· ὦν ἐν τῷ παραδείσῳ Εὐὰ τὸ δειλινὸν κρότον τοῖς ὤσιν ἤχηθείσα τῷ φόβῳ ἐκρύβη. Ἄμαρτιῶν μου τὰ πλήθη καὶ κριμάτων σου ἀβύσσους τίς ἐξιχνιάσει, ψυχοσώστα Σωτήρ μου; Μή με, τὴν σὴν δούλην, παρίδης, ὁ ἀμέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος.

Το «Τροπάριο της Κασσιανῆς», ὅπως εἶναι γνωστὸ το παραπάνω υμνογραφικὸ κείμενο, αποτελεί ἓνα ἀπὸ τα πλεόν γνωστὰ καὶ δημοφιλή τροπάρια τῆς Μεγάλῃς Εβδομάδος. Ἐννέα αἰῶνες μετὰ τὴν υπέροχη πράξη μετανοίας τῆς αμαρτωλῆς γυναίκας, μιὰ ἄλλη γυναίκα, ἡ Κασσιανή, συνθέτει αὐτὸν τὸν υπέροχο καὶ συναρπαστικὸ ὕμνο τῆς μετανοίας. Νὰ σημειώσουμε ἐδῶ ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τροπάριο αὐτό, ἡ Κασσιανή ἐγράψε καὶ ἄλλους ἐκκλησιαστικὸς ὕμνους, τροπάρια, γνωμικά, ἐπιγράμματα σε ἰάμβους καὶ «γνώμες». Ὅλα αὐτὰ ἔχουν παραδοθεῖ καὶ με ἄλλα γυναικεῖα ὀνόματα, ὅπως *Κασσίας*, *Ἰκασίας*, *Εἰκασίας*. Ὁ βυζαντινολόγος Κ. Krumbacher (1856-1909), γράφει γιὰ τὴν Κασσιανή: «...ἡ Κασσιανή ἀποτελεῖ παράδοξον φαινόμενον ἐν τῷ γενικῷ ποιητικῷ συναγωνισμῷ. Τὴν ποίησίν τῆς διακρίνει εὐγένεια ὕφους καὶ γλυκύτης μέλους ἀκορέστου». Ἀπὸ τα τροπάρια τῆς Κασσιανῆς ἀξίζει νὰ ἀναφέρουμε τὸ δοξαστικὸ τοῦ Ἑσπερινοῦ τῶν Χριστουγέννων «*Ἀυγούστου μοναρχήσαντος*», τοὺς Ἐιρμούς τοῦ Κανόνος τοῦ Μ. Σαββάτου («*Κύματι θαλάσσης*» κτλ.), καθὼς καὶ τα στιχηρὰ που ψάλλονται τὸ βράδυ τῆς Μ. Τρίτης. Τὸ Δοξαστικὸ τῆς Κασσιανῆς εἶναι μιὰ προσευχὴ που πάλλεται ἀπὸ λυρισμὸ καὶ πάθος καὶ μεταφέρει με μοναδικὸ καὶ ανεπανάληπτο τρόπο στὶς καρδιές τῶν πιστῶν, που τὸν ἀκούν τῆ Μ. Τρίτη ἀλλὰ καὶ ἐκείνων που ἀπλὰ τὸν διαβάζουν, τὸ μήνυμα γιὰ τὸ ἀμέτρητο ἔλεος τοῦ θεοῦ καὶ τὴ δύναμη τῆς μετανοίας.

I. ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

- *περιπεσοῦσα*: μετοχὴ Ἀορίστου Β' (Οριστικὴ: *περιέπεσον*) τοῦ ρήματος *περιπίπτω ἐν...* = πέφτω σε (λάθη κτλ.), κάνω (λάθη κτλ.)
- *αἰσθομένη*: μετοχὴ Ἀορίστου Β' (Οριστικὴ: *ἤσθόμην*) τοῦ ρήματος *αἰσθάνομαι*
- *ἀναλαβοῦσα*: μετοχὴ Ἀορίστου Β' (Οριστικὴ: *ἀνέλαβον*) τοῦ ρήματος *ἀναλαμβάνω*
- *τάξις* (*μυροφόρου* κτλ.) = θέση, ἔργο, καθήκοντα (*μυροφόρου* κτλ.)

- *ὑπάρχει τί τινί* = ὑπάρχει σε κάποιον κάτι, ἔχει κάποιος κάτι
- *οἶστρος* = 1. (κυριολ.) ἀλογόμυγα, 2. (μεταφ.) σφοδρὴ ἐπιθυμία, ἄρρωστο ἢ τρελὸ πάθος, μανία
- *ζοφώδης* (<ζόφος) = σκοτεινός
- *ἀσέληνος* (ἀ- στερητικὸ + *σελήνη*) = 1. (νύχτα κτλ.) χωρὶς σελήνη, 2. σκοτεινός
- *διεξάγω* (*διά* + *ἐξ* + *ἄγω*) = μεταφέρω, διακινῶ διὰ μέσου
- *ἄφατος* (ἀ- στερητικὸ + *φημί* [= λέγω]) = ἀνείπωτος, ἀπερίγραφτος
- *ἀποσμήξω*: Οριστικὴ Μέλλοντος τοῦ ρήματος *ἀποσμήχω* = ξεπλένω, καθαρίζω

II. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΡΟΠΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΣΣΙΑΝΗΣ

Ἦδη ἀπὸ τὴν πρώτη λέξη (*Κύριε*) ἐμφαίνεται ὁ χαρακτήρας τοῦ ἐκτενοῦς αὐτοῦ τροπαρίου: πρόκειται γιὰ μιὰ προσευχὴ πρὸς τὸν Χριστό. Ὡστόσο μιὰ προσεκτικὴ ἀνάγνωση τοῦ κειμένου καθιστᾷ σαφές ὅτι τὸ προσευχητικὸ περιεχόμενο τοῦ τροπαρίου δὲν ἀνήκει σε ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενο.

Συγκεκριμένα:

- Ἡ **πρῶτη** περίοδος (*Κύριε... κομίζει*) ἀποτελεῖ μιὰ σύντομη ἀφηγηματικὴ ἐνότητα που ἔχει διαμορφώσει ἡ ὑμνογράφος περιλαμβάνοντας ἓνα γεγονός που παραδίδουν οἱ τρεῖς εὐαγγελιστὲς *Ματθ.* 26,12, *Μάρκ.* 14,8 καὶ *Ἰωάν.* 12,7: ὁ Χριστὸς παρέχει στὴν αμαρτωλὸ που κόμισε τὸ μύρο τὴν ιδιότητα μιᾶς, πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ, μυροφόρου (π.χ. *Ματθ.* 26,12: *βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν*). Ἡ Κασσιανὴ ἀπευθυνόμενη πρὸς τὸν Κύριο παρουσιάζει τὴν αμαρτωλὴ γυναίκα, μετὰ τὴ θεογνωσία τῆς (*τὴν σὴν αἰσθομένη θεότητα*), νὰ ἀναλαμβάνει τὸ νέο τῆς ἔργο, τὸ ἔργο τῆς μυροφόρου, καὶ νὰ κομίζει μύρα.
- Τὸ **ὑπόλοιπο** (περίπου τετραπλάσιο σε ἔκταση) τμήμα τοῦ τροπαρίου περιέχει τὴν προσευχὴ τῆς αμαρτωλῆς γυναίκας που εἰσάγεται με τὴ μετοχὴ *λέγουσα*. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐξαιρετικὴ ποιητικὴ ἐμπνευσης προσευχὴ, που συνέθεσε ἡ Κασσιανὴ καὶ ἡ ὁποία ἀναδεικνύει τὸ μεγάλο τῆς ποιητικὸ ἔργον. Ἡ προσευχὴ τῆς μετανοήσασα αμαρτωλῆς γυναίκας ἔχει τριμερὴ δομὴ:
 1. Ἐνα εἰσαγωγικὸ μέρος

2. Το κύριο μέρος

3. Ο επίλογος.

Ειδικότερα:

- Το **εισαγωγικό μέρος** (Οἶμοι ... *ἀμαρτίας*) αρχίζει με την οίμωγή *Οἶμοι* και έχει τον χαρακτήρα μιας αυτοταπείνωσης και αυτογνωσίας: η γυναίκα αναγνωρίζει και διακηρύσσει την αμαρτωλότητά της.
- Το **κύριο μέρος** σε ένα πρώτο τμήμα (*Δέξαι μου... κενώσει*) περιέχει τη δέηση της αμαρτωλού να γίνουν δεκτά από τη θεία συγκατάβαση τα δάκρυα και η μετάνοιά της· σε ένα δεύτερο τμήμα (*καταφιλήσω ... βοστρύχοις*) περιέχει την δήλωση της αμαρτωλού ότι πρόκειται να καταφιλήσει τους αχράντους πόδες του Χριστού και να τους σκουπίσει με τους βοστρύχους των μαλλιών της. Η μνεία των ποδιών του Χριστού οδηγεί σε μια σύντομη αλλά έξοχη ποιητική παρέκβαση (*ὦν ἐν τῷ παραδείσῳ ... τῷ φόβῳ ἐκρύβη*): πλάθεται ένα επεισόδιο από την ζωή της πρωτοπλάστου Εύας στον Παράδεισο (με πηγή το χωρίο *Γένεσις 3,8: Καὶ ἤκουσαν τὴν φωνὴν κυρίου τοῦ θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν, καὶ ἐκρύβησαν ὁ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου κυρίου τοῦ θεοῦ*).
- Στον **επίλογο** (*Ἀμαρτιῶν μου... ὁ ἀμέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος*) επανέρχεται κυκλικά (ὅπως στο εισαγωγικό μέρος) η αναγνώριση της αβυσσαλέας αμαρτωλότητας της γυναίκας, με μνεία όμως παράλληλα και της αβύσσου του θείου ελέους, το οποίο η αμαρτωλή, στο τέλος της προσευχής της, επικαλείται.

Ὅσον αφορά την **λογοτεχνικότητα** του τροπαρίου της Κασσιανής, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι ένα κείμενο γεμάτο από πλήθος αρετές, όπως:

- υπέροχες εικόνες (π.χ. *ὦν ἐν τῷ παραδείσῳ Εὐὰ τὸ δειλινὸν κρότον τοῖς ὠσὶν ἤχηθεισα τῷ φόβῳ ἐκρύβη*)
- εντυπωσιακές μεταφορές (π.χ. *ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος ἔρως τῆς ἀμαρτίας*)
- παρηγήσεις (π.χ. *ἀβύσσους τίς ἐξιχνιάσει, ψυχοσῶστα Σωτήρ μου*), ισοσυλλαβίες (π.χ. *Ἀμαρτιῶν μου τὰ πλήθη καὶ κριμάτων σου ἀβύσσους*)
- ομοτονίες (π.χ. *καταφιλήσω, ἀποσμήξω*)
- παραλληλισμούς (π.χ. *Δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρύων, ὁ νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ*).

Πίσω από κάθε λέξη κρύβεται το πλούσιο συναισθημα μιας γυναίκας που, έχοντας περάσει μια ζωή μέσα στο βούρκο της αμαρτίας, μετανοημένη

εκδηλώνει την αγάπη της προς το πρόσωπο του Σωτήρα της. Το τροπάριο αυτό είναι από τα λυρικότερα της χριστιανικής υμνογραφίας και αποδόθηκε πολλαπλώς και με υψηλά μέλη από έξοχους καλλιτέχνες της βυζαντινής μουσικής. Αθρόα ο χριστιανικός κόσμος παρακολουθεί σιωπηλά και με βαθιά κατάνυξη και συγκίνηση αυτό το αριστούργημα μιας γυναίκας υμνογράφου που αποτύπωσε με ανυπέβλητο τρόπο τα αισθήματα της αμαρτωλής μυροφόρου.

III. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ

Το «Τροπάριο της Κασσιανής» αποτέλεσε πηγή έμνευσης για λογοτέχνες και μουσουργούς, αλλά και ένα δημοφιλές πεδίο μεταφραστικών δοκιμών, από επώνυμους και ανώνυμους.

- Από το χώρο της βυζαντινής μουσικής αναφέρουμε, μεταξύ άλλων, τον Πέτρο Λαμπαδάριο, τον Κωνσταντίνο Πρίγγο, τον Ιωάννη Σακελλαρίδη.
- Από το χώρο της ευρωπαϊκής μουσικής μνημονεύουμε τους Ν. Μάντζαρο, Θ. Πολυκράτη, Γ. Τριάντη, Γ. Καζάσογλου, Μ. Θεοδωράκη, Β. Καρποδίνη, Κ. Κλάβα και πολλούς άλλους. Ο Γ. Σκλάβος συνέθεσε όπερα (1936) εμπνευσμένη από το τροπάριο της Κασσιανής σε λιμπρέτο του Σ. Σπεράντσα. Ο Δημήτρης Μητρόπουλος συνέθεσε τη μουσική στο ποίημα «Η Κασσιανή» του Κωστή Παλαμά.

Μεταφραστικές απόπειρες, πεζές και ποιητικές, υπάρχουν τόσο στον έντυπο όσο και στον ηλεκτρονικό χώρο. Από τις επώνυμες μεταφράσεις θα παραθέσουμε τις μεταφράσεις του Κωστή Παλαμά, του Ιωάννη Πολέμη, του Στέλιου Σπεράντζα και του Φώτη Κόντογλου.

Μετάφραση-ποιητική επεξεργασία Κωστή Παλαμά

*Κύριε, γυναίκα αμαρτωλή, πολλά
πολλά, θολά, βαριά τα κρίματά μου.
Μα Κύριε, πως η θεότης Σου μιλά,
μέσ' στην καρδιά μου!
Κύριε, προτού σε κρύψ' η εντάφια γη
από τη δροσαυγή λουλούδια πήρα
κι απ' της λατρείας την τρίςβαθη πηγή
σου φέρνω μύρα.
Οίστρος με σέρνει ακολασίας... Νυχτιά*

σκοτάδι, αφέγγαρο, ανάστερο με ζώνει,
το σκοτάδι της αμαρτίας, φωτιά
με καίει, με λιώνει.

Εσύ που από τα πέλαα τα νερά
τα υψώνεις νέφη, πάρε τα, Έρωτά μου,
κυλάνε, είναι ποτάμια φλογερά
τα δάκρυστά μου.

Γείρε σ' εμέ. Η ψυχή μου πως πονεί!
Δέξου με Εσύ που δέχτηκες και γείραν
άφραστα ως εδώ κάτου οι ουρανοί
και σάρκα επήραν.

Στ' άχραντά Σου πόδια, βασιλιά μου
Εσύ, θα πέσω και θα στα φιλήσω
και με της κεφαλής μου τα μαλλιά
θα στα σφουγγίσω.

Τ' άκουσεν η Εύα μέσ' στο αποσπερνό
της παράδεισος φως ν' αντιχτυπάνε,
κι αλαφιασμένη κρύφτηκε... Πονώ,
σώσε, έλεος κάνε.

Ψυχοσώστ' οι αμαρτίες μου λαός
τ' αξεδιάλυτα ποιος θα ξεδιαλύσει;
Αμέτρητό Σου το έλεος, ο Θεός!
Άβυσσο η κρίση.

Ιωάννου Πολέμη: Το τροπάρι της Κασσιανής

Χριστέ, γυναίκα που έπεσε σε χίλιαις αμαρτίαις,
σαν άκουσε, σαν ένοιωσε τη θεϊκή σου χάρι,
Με μυροφόρας φόρεμα, και σ' τα δάκρυα πνιγμένη
πριν να Σε θάψουνε στη γη, μύρα γλυκά σου φέρνει.
Ωιμέ! Φωνάζει, ολόγυρα νύχτα είναι νύχτα μαύρη,
νύχτα που ανοίγει και κεντά τους σαρκικούς μου πόθους,
και σκοτεινή κι' ασέληνος, της αμαρτίας Έρωσ.
Δέξαι, Χριστέ, τα δάκρυα που χύνω,
Συ που τραβάς σ' τα σύννεφα της θάλασσας το κύμα.
Λυγίσου, γύρε την καρδιά σ' τους αναστεναγμούς μου
Συ, που 'γυρες τους ουρανούς σ' τη γέννησί σου απάνω.

Τ' ανέγγιχτα τα πόδια σου άφες με να φιλήσω
και να σφουγγίσω τα φιλιά με τα πλεκτά μαλλιά μου-
τα πόδια που όταν ήκουσε τον κρότον τους η Εύα
το δειλινό μέσ' σ' την Εδέμ εκρύφτηκε από φόβο.
Ταις τόσαις αμαρτίαις μου, τη φοβερή σου κρίση
ποιος να μετρήσει δύναται, Σωτήρ μου ψυχοσώστα;
Μη με θωρής αδιάφορος την ταπεινή σου δούλη
Συ, που έχεις σαν Θεός αμέτρητη ευσπλαχνία.

Στέλιου Σπεράντζα: Κασσιανή

Κύριε, τα κρίματά μου ξαίρω, είνε πολλά,
μα ως τόσο εγώ, πριν σ' ενταφιάσουν, Θεέ μου, πήρα,
πήρα και σούφερα το δάκρυο που κυλά
και της λατρείας μου ηλιοστάλαχτα τα μύρα.
Το ξαίρω αλίμονο, με ζώνει σκοτεινή
μια νύχτα κι έμειν' η ζωή μου άχαρη, άδεια.
Ακολασίας με σέρνει ο οίστρος και πονεί,
Πονεί η ψυχή μου μες στ' αφέγγαρο σκοτάδια.
Συ, που απ' το πέλαο τα νερά κι απ' τις αυγές
τις δροσοστάλες ανυψώνεις σύννεφά σου,
δέξου μου, δέξου των δακρύων τις πηγές
και της καρδιάς μου το αναστέναγμα αφηγκράσου.
Γονατιστή θα σου γεμίσω με φιλιά
τ' άχραντα πόδια, η συντριβή μου είνε μεγάλη,
και με της κεφαλής μου πάλι τα μαλλιά
η αμαρτωλή θα σ' τα σκουπίσω αγάλι – αγάλι.
Τα πόδια σου, όταν η Εύα τα' άκουσεν αργά
στη σιγαλιά ν' αντιχτυπούν του Παραδείσου,
σαν ξαφνιασμένο ελάφι, κρύφτηκε γοργά,
μην αντικρύσει, Βασιληά μου, τη μορφή σου.
Τα κρίματά μου, Ψυχοσώστη, είνε πολλά
κι άδηλη η κρίση σου, βαθιά. Τάχα ποια νάναι;
Ταπεινωμένη όμως στα δάκρυα τα θολά,
σώσε με, κι άμετρη συμπόνια κι έλεος κάνε!

Μετάφραση - Μεταγραφή Φ. Κόντογλου

Κύριε, η γυναίκα που έπεσε σε πολλές αμαρτίες, σαν ένοιωσε τη θεότητα σου, γίνηκε μυροφόρα και σε άλειψε με μυρουδικά πριν από τον ενταφιασμό σου κι έλεγε οδυρόμενη: Αλλοίμονο σε μένα, γιατί μέσα μου είναι νύχτα κατασκότεινη και δίχως φεγγάρι, η μανία της σωτείας κι ο έρωτας της αμαρτίας. Δέξου από μένα τις πηγές των δακρύων, εσύ που μεταλλάξεις με τα σύννεφα το νερό της θάλασσας. Λύγισε στ' αναστενάγματα της καρδιάς μου, εσύ που έγειρες τον ουρανό και κατέβηκες στη γης. Θα καταφιλήσω τα άχραντα ποδάρια σου, και θα τα σφουγγίσω πάλι με τα πλοκάμια της κεφαλής μου· αυτά τα ποδάρια, που σαν η Εύα κατά το δειλινό, τ' άκουσε να περπατάνε, από το φόβο της κρύφτηκε. Των αμαρτιών μου τα πλήθη και των κριμάτων σου την άβυσσο, ποιος μπορεί να τα εξιχνιάση, ψυχοσώστη Σωτήρα μου; Μην καταφρονέσης τη δούλη σου, εσύ που έχεις τ' αμέτρητο έλεος.

Από τις ανώνυμες πεζές μεταφράσεις

Κύριε, η γυναίκα που περιέπεσε σε πολλές αμαρτίες, επειδή κατάλαβε ότι είσαι Θεός, αναλαμβάνει έργο μυροφόρου και με θρήνο σου φέρνει μύρα (για να σε αλείψει) πριν ακόμα ενταφιαστείς. Και λέγει: Αλίμονο σε μένα, διότι ζω μέσα σε μια νύχτα, σε μια αχαλίνωτη, φοβερή και σκοτεινή τάση για ακολασία, σ' έναν έρωτα της αμαρτίας. Δέξου τα πολλά μου δάκρυα, εσύ που μεταβάλλεις σε σύννεφα το νερό της θάλασσας. Λύγισε μπροστά στους στεναγμούς της καρδιάς μου, εσύ που χαμήλωσες τους ουραμούς με την απερίγραπτη ενανθρώπησή σου. Θα φιλήσω τα αμόλυντα πόδια σου, θα τα σκουπίσω με τις πλεξίδες της κεφαλής μου αυτά τα πόδια, που τον ήχο τους άκουσε η Εύα εκείνο το δειλινό στον παράδεισο και κρύφτηκε. Τα πλήθη των αμαρτιών μου και τα απύθμενα βάρη των κρίσεών σου ποιος θα μπορέσει να εξερευνήσει, ψυχοσώστα Σωτήρ μου; Μην παραβλέψεις εμένα τη δούλη σου, εσύ που έχεις την άπειρη ευσπλαχνία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ**ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ - ΥΦΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ**

Η μελέτη της μορφής και του ύφους ενός κειμένου, δηλώνει την επισήμανση των εκφραστικών εκείνων τρόπων και μέσων που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να μεταδώσει τις ιδέες και τα συναισθήματά του και δίνουν την υφολογική ταυτότητα του κάθε κειμένου.

Οι υμνογράφοι, ικανοί τεχνίτες του λόγου, χρησιμοποιούν διάφορα εκφραστικά μέσα, προκειμένου να επενδύσουν το περιεχόμενο των κειμένων τους και να κάνουν πιο ζωντανό και παραστατικό το λόγο τους.

Η ιδιαίτερη τεχνική κάθε υμνογράφου σχετίζεται με ποικίλες επιλογές που μπορεί να αφορούν τη γλώσσα, την επιλογή σπάνιων ή ποιητικών λέξεων, τη στιχουργική, τις συντακτικές προτιμήσεις και τα σχήματα λόγου.

Τα σχήματα λόγου συνιστούν τρόπον τινά ένα είδος «ιδιορρυθμίας» του λόγου που επιλέγει ο συγγραφέας. Καλλιεργήθηκαν ήδη στην αρχαιότητα και χρησιμοποιήθηκαν τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία. Από τους σοφιστές είναι περίφημα τα λεγόμενα «γοργιλία σχήματα».

Οι ρήτορες έκαναν διάκριση ανάμεσα στα «σχήματα λέξεως» και τα «σχήματα διανοίας»:

- Στα «σχήματα λέξεως» ή λεκτικά σχήματα περιλαμβάνονται σχήματα λόγου σχετικά με τη θέση των λέξεων και σχετικά με τη γραμματική συμφωνία των λέξεων.
- Στα «σχήματα διανοίας» ή νοηματικά σχήματα περιλαμβάνονται σχήματα λόγου σχετικά με την πληρότητα του λόγου και σχετικά με τη σημασία λέξεων ή φράσεων.

**ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ Μ. ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ**

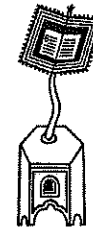
Αφορμώμενοι από την έντονη παρουσία σχημάτων λόγου στα κείμενα της ημέρας που εξετάζουμε, θα παρουσιάσουμε εν συντομία τα σχήματα λόγου στην υμνογραφία της Μ. Εβδομάδος.

Η εκκλησιαστική-λειτουργική ποίηση των ύμνων διακρίνεται για τη συχνή χρήση ή σχημάτων λόγου ή, όπως τα ονομάζουν κάποιοι, ποιητικών μηχανισμών. Τα σχήματα αυτά προσδίδουν ένταση και αμεσότητα στο λό-

ANNA ΚΟΛΤΣΙΟΥ - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΗΤΑΣ

Η ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΡΙΑΚΙΑ